

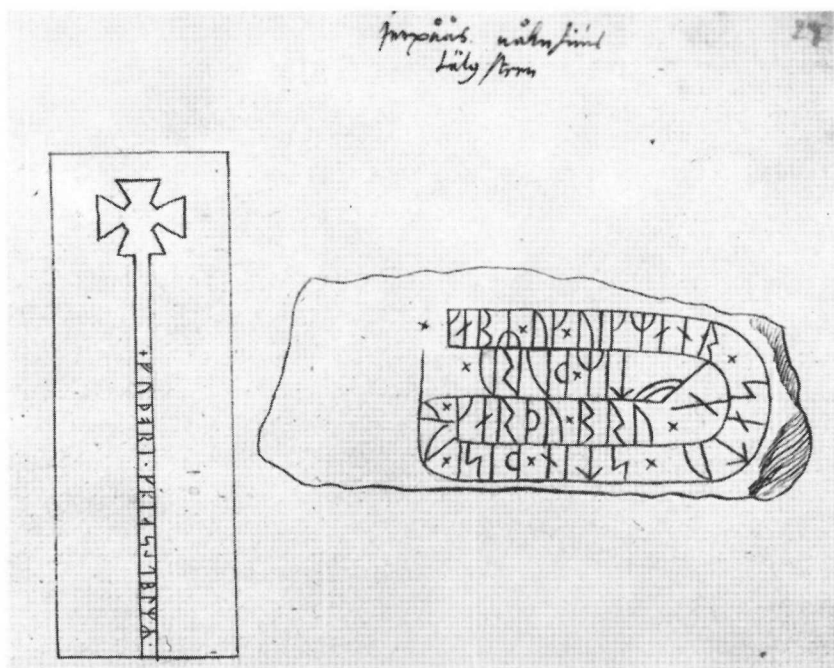

Fig. 38. Vg 31 och 30. Järpås sn, kyrkan. Efter teckning av Brenner i F l 4 c.

30. Järpås sn, kyrkan.

Pl. 27.

Litteratur: B 992, L 1564, T 19. J. Hadorph, Annotationskladd (i: J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, delvis tr. såsom Rese-anteckningar 1669 och 1671 i VFT 2: 1, 1901, s. 72); J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, p. 95, bl. 48a; O. Celsius, Uppteckning i UUB R 556 (»ex scheda Magni Celsius»); O. Celsius, Svenska runstenar (KB F m 60) 1, s. 306; J. G. Kindberg, Anteckning 1784 (avskr. av O. Sundholm i Sundholmska saml. 33, Stifts- o. Landsbibl., Skara); C. G. G. Hilfeling, Resa juli 1792, s. 5 (red. av P. Tham i KB F m 57: 1); P. Tham, Archeol. Anvisningar, bl. 25 (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 141 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 145); C. J. Ljungström, Kinnefjerdings och Kållands härader (1871), s. 53; E. Fischer i Sveriges kyrkor, Västergötland 1: 2 (1914), s. 268 f.; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 325; K. E. Sahlström i VFT 4: 9 (1935), s. 15; H. Wideen, Västsvenska vikingatidsstudier (1955), passim.

Äldre avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1670 (i KB F l 4 c, s. 29); J. Leitz, laverad teckning (i J. Peringskiöld, *Monumenta* 9, p. 95); J. Hadorph o. P. Törnwall, träsnitt (i Peringskiöld a.a. bl. 48a och B 992); Hilfeling, bläckteckning (i a.a.); Säve, bläckteckning (i a.a.); Ljungström a.a.; O. Erlandsson, träsnitt (i T 19).

Runstenen ligger inmurad i Järpås västra kyrkmur till vänster om ingångsdörren, 2 m. N om tornmuren, intill marken. Den nuvarande kyrkan är uppförd 1805.

E. Brenner lokaliserar runstenen till »Jerpåas väpnhus». J. Leitz' teckning (i Peringskiölds *Monumenta*) har påskriften »Denna Runehell finnes på Norresidan nederst i Kiörckemuren». (B 992: »Järpås Sockn. Vapnhus»; L 1564: »Hjerpås vapenhus».) Träsnittet hos Peringskiöld har, på grund av något förbiseende, fått den felaktiga påskriften »Råda Sakrestietröskel». C. G. G. Hilfeling: »Runsten i Hierpås kyrkas Sacristimur och dess Norra sida ligger.» Äldre källor uppge sålunda nästan samtliga stenen ligga i Järpås sakristimur i kyrkans norra parti. Stenen har alltså flyttats till sin nuvarande plats vid kyrkbygget 1805. P. A. Säve antecknar 1863: »Runsten, 2:4 lång o. 1 aln hög på kant, i vestra utmuren af högkyrkan (åt norr), något under marken.»

Mörk granit. Höjd 1,25 m., bredd 0,57 m. Ristningen är ovanligt djup och tydlig. Inskriften löper i en oavbruten följd först från vänster till höger i den yttre runslingan, därefter från höger till vänster i den inre

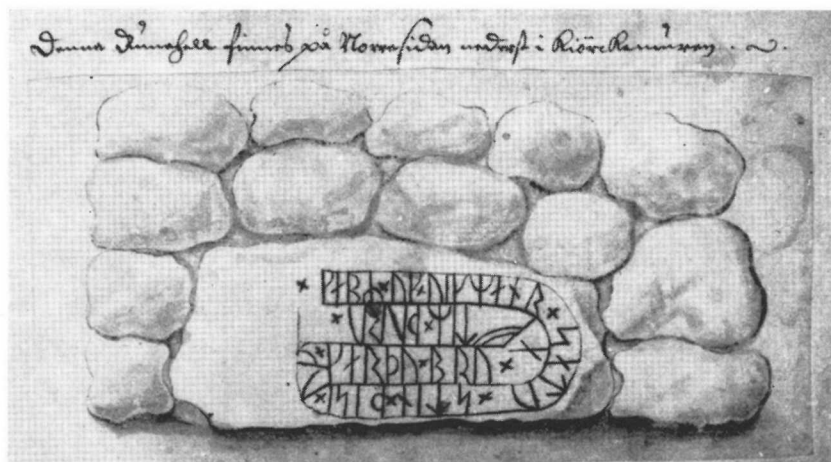

Fig. 39. Vg 30. Järpås sn, kyrkan. Efter teckning av Leitz.

slingan, som har baslinjen för runorna gemensam med den yttre slingans. En liknande anordning av inskriften uppvisar Vg 118.

Inskrift:

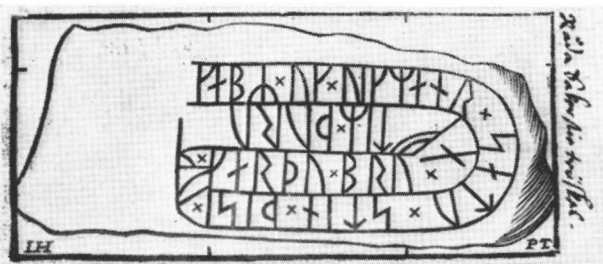
× **kabr** × **uk** × **uikmanr** × **satu** × **stin** × **pisi** × **uk** × **karpu** × **bru** × **aftir** × **þuru** ×

Kanpr(?) ok Vigmann(?) sattu sten þennsi ok gærðu bro æftir Þoru.

»Kanp(?) och Vigman(?) satte denna sten och gjorde bro efter Tora.»

Till läsningen: Mellanleden till 18 **s** kan spåras i kanten av en flagring. Nedre delen av undre bst i 33 **b** har gått förlorad i en flagring. Ingen runa är stungen. — Tidigare läsningar överensstämmer med ovanstående. Dock saknas på träsnittet hos Peringskiöld och i *Bautil* skiljetecknen vid inskriftens början och slut.

Ett mansnamn *Kanpr* är känt från runstenen Ög 131 såsom binamn (ack. **onut konb**). Appellativet *kanpr* har i fisl. betydelsen 'läppskägg, mustasch'. Möjligen avses samma namn med runorna **kbr** på liljestenen Vg 71. I medeltida norska källor finnas några få belegg för binamnet. 1–4 **kabr** kan givetvis återge flera olika namnformer. Tänkbara sådana vore framför allt *Kampr* men även *Kambr*, *Kappr* och *Gapr*, *Gampr*. Runföljden i inskriftens andra namn, **uikmanr**, låter sig icke omedelbart förena med något tidigare känt namn. Då emellertid båda namnleden *Vig-* och *-maðr*, *-mann* var för sig äro välkända, synes det rimligt att tolka runföljden som ett, visserligen tidigare okänt, mansnamn *Vigmann*. R. 12–13 **nr** förutsättas då ha tillkommit genom ristarens sammanblandning av slutledens olika former *-maðr* och *-mann*. Det kunde också tänkas, att namnet är ett felristat *Vigmundr*, känt från tre uppländska ristningar, U 338, 1011, 1051.

Fig. 40. Järpås sn, kyrkan.
Efter träsnitt i Peringskiöld's Monumenta (B 992).Fig. 41. Vg 30. Järpås sn, kyrkan.
Efter teckning av Sävte.

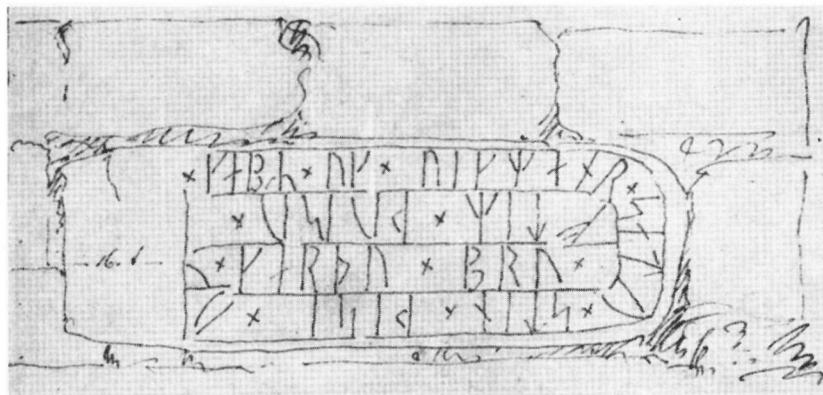

Fig. 42. Vg 30. Järpås sn, kyrkan. Efter teckning av Hilfeling.

Platsen för Toras bro känner man icke, men det synes icke orimligt, att den legat någonstans i sänkan mellan Orreslätt och nuvarande kyrkbacken, som varit sankmark, och här bildat överfart på någon av vägarna till kyrkbacken.

31. Järpås sn, kyrkan.

Litteratur: L 2004. J. G. Kindberg 1784 (avskr. av O. Sundholm i Sundholmska saml. nr 33, Stifts- och Landsbibl., Skara); J. G. Liljegren o. C. G. Brunius, Nordiska fornlämningar, h. 11–12 (1823), LXXXVIII; K. Torin, Register 1875 (VFA); S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid I (1937, rev. 1945), nr 647.

Avbildningar: E. Brenner, bläckteckning 1669 (i KB F m 27, s. 7), renritning (i KB F l 4 c, s. 29); Liljegren o. Brunius a. a.

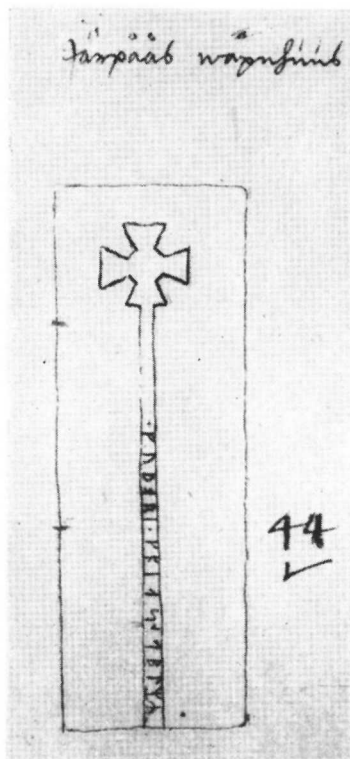

Fig. 43. Vg 31. Järpås sn, kyrkan. Efter teckning av Brenner i F m 27.

Järpås kyrka raserades 1805 men återuppfördes på samma grund, ehuru vapenhuset nu byggdes i väster och sakristian i öster. Det gamla vapenhuset, där runstenen enligt äldre, samfällda uppgifter skulle finnas, och som 1805 alltså skattade åt förgängelsen, har sannolikt varit byggt på 1300- eller 1400-talet och legat på den gamla kyrkans södra sida. Runstenen har trots efterforskning icke kunnat återfinnas.

Uppgifter om stenmaterial och mått saknas.

Inskrift (enligt Brenner):

+ fupori · khias + tblmr ·
5 10 15

Inskriften avser tydligen att återge yngre runraden. Några runtecken äro dock felaktiga på Brenners teckning; förmodligen ha de missuppfattats eller felaktigt återgivits av tecknaren. I första ätten har av sista runan blott tecknats huvudstaven, i i stället för k; vidare 7 k i stället för h; hst till r. 8 har av tecknaren försetts med svaga h-bistavar t.h. om hst.

Järpås sn, Munkebo.

Vid Munkebo, alldeles intill landsvägen, mitt emot ladugården på andra sidan vägen finnas förmenta runor, som dock endast äro decimeterlånga förklyftningar i gnejshällen.